otsustati eitavalt; asjad pandi esialgu pitseri alla. Eestseisjad vangistati lõppeks ning peeti üks kuu lossis ja pärast seda 4 kuud Pihkvas raskes vangipõlves. Peale nende tagasitulekut viidi ära lossi ja konfiskeeriti viimased veel ülejäänud asjad, kuna suurem osa vahepeal oli kaduma läinud; isegi arhiivi ei antud tagasi. Vene aeg andis raske hoobi mustpeade õitsengule Tartus. Hulk aega hiljemini konstitueerusid nad uuesti, kuid ei suutnud enam iialgi silmapaistvat edu saavutada.

Veel enne saatkonna tagasijõudmist Moskvast järgnes kõige edaspidise viletsuse eelmänguna piiskopp Hermanni väljasaatmine. Vaevalt oli kuu möödunud (16. VIII.), kui ta Tartusse kutsuti asevalitseja ette ja anti talle siin teada, et tsaar soovib temaga Moskvas isiklikult kõnelda. Ajaviitmata oli ta sunnitud algama teekonna, millelt ta enam tagasi ei pidanud tulema. Novgorodis kohtas teda Moskvast tagasi tulev saatkond. Tsaari poolt armuliselt vastu võetud, ei pääsenud ta enam tagasi — „kartusest tema kalli elu julgeoleku eest sõjategevuse tagajärjel nii ebakindlais oludes kodumaal". 1563. a. suri Hermann vangipõlves.

Privileegium (6. IX. 1558), mille saatkond Moskvast kaasa tõi, võis küll vaevalt vastata kõigile ootusile, sest kapitulatsioonitingimused jäeti osalt täiesti tähele panemata ning võeti vastu osalt õige muudetud kujul. Kuid olulisim oli ometi kindlustatud: kirikute omandusõigus ja piiramatu vabadus ev. luteri usu tunnistamises; samuti ka senine linna põhikord ja Riia õiguse tarvitamine. Ainult foogtikohtus pidi muidugi tsaari ametnik saama koha ja hääleõiguse drosti asemel; ja edastamine pidi enesestmõistetavalt sündima mitte enam Riiga, vaid asevalitsejale ja selle kaudu edasi tsaarile Moskvas. Ka kinnitati palutud rahalöömisõigus, ent rahad pidid kandma teisel küljel Vene kotka kuju. Et raad oma funktsioonid enam-vähem täielises ulatuses alal hoidis, on väga arusaadav: venelasil polnud millegagi asendada neid neile täieliselt võõraid vahekordi. Peale selle tõotas tsaar mitte lubada ühtegi kodanikkude väljasaatmist.

Kuid see tsaari lubadus esines õige peagi kaunis tähtsusetuna: juba järgmisel (1559.) aastal viidi osa elanikke ära Venemaale (peamiselt küll Pihkvasse), mil põhjusel, pole selge. Väljasaadetud näivad ju küll, vähemalt osalt, õige pea tagasi tulnud olevat, kuid kogu linna elu valdas seisak ning linn ligines aeglasele, kuid kindlale langusele. Ja kui 21. XII. 1562. a. bürgermeistrid, raad ja oldermannid pöörduvad Riia poole kirjaga, avaldades oma täielist rahulolemist Vene valitsusega, kes neid kaitsnud ja neile jätnud evangeeliumi ning sakramendid, samuti ka hea korra, politsei, rae, kohtu ning üldse valitsuse, ja arvesse võttes uusi sõja-ettevalmistusi, riiglasi üles kutsuvad, et nad ühiselt teiste maaseisustega tarvitusele võtaksid rahulikud abinõud ja lahendusteed, siis tundub ometi selgelt, et kiri on kirjutatud venelaste käsul, ja võib vaevalt arvata, et Riias oleks näidatud kirja vastu suurt usaldust. Teiselt poolt iseloomustab kiri kõige ilmekamalt rae jõuetut olemust ja ta kitsast olukorda. Ent kõik see tähendas vaid alles tolle viletsuse algust, mis linnale pidi osaks saama.

29. IV. 1565. a. mängiti Pärnu poolakaile kätte. Elanikud tundsid vähe poolehoidu Rootsi valitsusele, ja poolakail läks korda ühe mõisameeste salga (kellele rootslased palga maksmata jätnud) salakavala sepitsuse abil ootamatult tabada rootslasi ning vallutada linn. Ivan näib kartvat midagi sarnast ka Tartus; liikusid ju kuuldused, et linnasekretär olevat salaja astunud ühendusse poolakatega. Ja juba sellelgi põhjusel võis aset leida teatav usaldamatus linna vastu, et vene väepealik, vojevooda vürst Andrei Kurbski läks nimelt Tartust üle poolakate

Tartu, lk. 45